

Faitatala fakatahi

Ko na taimi e tafafao fakatahi ai koe ma au tamaiti i na aho takitahi, ko ni taimi e hili atu ona tāua mo kilatou ite tau akoga o te gagana. E he manakomia ke fakatatia e koe he taimi fakapitoa ke akoako ai.

Mātau ma fakaologo ki au tamaiti ma talatalanoa ki ei agai kina mea e fialia ki ei.

Ko te lahi oni kupu e fakalogologo ki ei, ko te lahi foki o te manuia e kilatou maua mo te akoga o te gagana.

Ko to makeke talanoa mai e fakamalohia ai taku tautala, taku gagana ma na au ala e maua ai haku akoakoaga i aku fakafeagai ma ietahi tino, ma fau ai he fakavae makeke mo te akoga o taku faitau.

Ko te fakamāoniga o nā fakamatalaga kātōa e māua i kinei:

<https://tewhariki.tki.org.nz>

TE TĀHUHU O TE MĀTAURANGA
MINISTRY OF EDUCATION

TE TĀHUHU O TE MĀTAURANGA
MINISTRY OF EDUCATION

Talking Together

Te Kōrerorero

Talatalanoa Fakatahi

Gagana Tokelau

Te Kāwanatanga o Aotearoa
New Zealand Government

Talatalanoa Fakatahi

Talanoa i tau/au gagana

Ko na tamaiti e aloa e ako gofie e kilatou na gagana ma e kilatou mafaia oi ako ni gagana e lahi i te taimi e fokotahi.

Ko tau gagana e tāua ma ko he fakavae maukoloa ma lelei mo tamaiti kafai e ako e kilatou ni gagana fou.

E mataloa te akoga o he gagana. Ma ko he mea mahani te tulaga e malamalama ai ia tamaiti i he gagana kae he kilatou mafaia oi tautala ma fakaleo mai o latou lagona.

E mahani opo fakatahi e tamaiti ni vaega kehekehe mo na gagana e kilatou mafaia oi tautatala ai. Ko he tulaga mahani tenei i te latou akoga o he gagana.

E fano fano lava, kua mafai e tamaiti oi piki na vaega e kehekehe ai na gagana ma ka kilatou mafaia oi tahuihui te gagana e tautatala ai fuafua kina tino e talanoa ki ei.

Ko na talanoaga e fai

Ko na talanoaga e fai e tali atu ai koe kina pepe, tamā tamaiti ma tamaiti kua matuatua malie e taua mo te fakaolaolaga ma te fakatuputupuga o ō latou mafau.

E mafai e tamaiti oi fakaaogā ni taaga fou, leo, kupu ma ni fuailaina ma ka latou iloa foki te fakafanoga o na talanoaga e fai hao uma ai koutou.

E ke mafaia oi fakaaauu te koutou talatalanoaga kafai koe e talanoa ki a latou mea e fai ma na mea kilatou hafia pe kilatou kitea.

Kafai kua uma to talanoa, fakava te taimi e toe tautala ai koe kae ke maua he avanoa mo na tamaiti ke tali atu ite mea e kilatou mafaia (e fakaaogā e kilatou te leo, na kupu pe ko na taaga a kilatou e faia).

Tafaoga e fakaaogā ai te leo ma na kupu

Ko te fai tafaoga ina leo ma na kupu e fehoahoani ki tamaiti ke kilatou matea ma kilatou iloa oi fakaleo na kupu o te gagana e kilatou lagona (e taku ko te phonological awareness pe ko matau o te fakaleoga ona kupu), ko he vaega tāua tēnā mo te akoga o te faitau ma te tuhihi.

E mafai ke fai fiafia ni a koutou tafaoga ina holo ma na fati e kui mai na waiata pe ni pehe, tala, holo, nursery rhymes, kae vena foki na pehe e fatu lava e koutou, holo ma na tala fakakata.

Faitau tuhi ma na faigātala

Ko na itukaigā tuhi ma na tala kehekehe e fehoahoani ki tamaiti ke fiafia ma maua e kilatou ni itukaigā kupu, fuailaina ma ni fakamatalaga.

Ko na tala agai ki na mea na tutupu ina aho kua leva ma na mea e tutupu ite lumanaki, e fehoahoani lahi ki te fakatuputupuga o na mafauauga o tamaiti, vena ma te latou malamalamaga ki te lalolagi.

Ko he mea lelei te tuku o tamaiti ke filifili na tuhi e fiafia ki ei, kae ke kilatou iloa ai na mea e initalahi ki ei ma na mafauauga pe ni aitia e tāua.

Ko ietahi taimi ko tamaiti e fiafia oiote ki he laupepa e fokotahi, e kikila oiote ki na ata pe fofou ke faitau fakafia te tuhi lava e fokotahi. E he kino kafai e he uma te faitau o he tuhi ite taimi e faitau ai.

Gagana e fakamatala ai he mea

Ko te talalanoa fakatahi agai kina mea e tutupu i na aho takitahi e fehoahoani ki tamaiti i te latou malamalamaga ki te lalolagi, maua e kilatou ni kupu fou ma vehea foki te fakaaogaga e kilatou ona kupu ienei. E lahi lele na mea e mafai ke fehoahoani ai koe ki tau tamaiti...

- » alanoa ma fakamatala na mea e tutupu i te mea e iei koe ite taimi lava tēnā, kae maihe lava na mea e kitea ma atafia e na tamaiti.
- » Fakamatala au mea e fai ite taimi e fai ai, e veia ko te fakaaogā o te leo lahi ke fakamatala ai na vaega o te kuka e fai e koe.
- » Fakaaogā na kupu ma na igoa hako ma fakaaogā ni itukaigā kupu e tutuha te uiga (synonyms). Fakatakitakiga, “*Ko au e fakamāmā na falaoa ite mea fakamāmā falaoa. E lūlū mai ite itu agavale ki te itu taumatau*”.